

d'algunes bofetades, qu'allò més que teatre semblava un safreig», EmVilanova [*Esc. Barcelonines*; O. C. iv, 109; Pons Mass., *Auca de la P.*], dels quals el recolliren Bulbena i Vogel.

Apoiar per a l'estudi i substitució d'aquest castellanisme, remetem a les *Conv. Filol.* de Fabra, i a Ruyra, O. C., pp. 871-877. *Apodiar* (*apodiació, apodiatiu*) duplicats desusats d'aquest castellanisme, que si s'usen amb el mateix sentit són tant o més dolents (com ho és sempre un calc vergonyant).

CPT.: *Puja-i-baixa*, *AlcM* no recull l'acc. més corrent *fer un puja-i-baixa* 'pujar a un pis etc. i tornar a baixar de seguida'. *Pujos-i-baixos* Vimbodí (*AlcM*), però el que trobo documentat és: «els pagesos arriben a sentir una mica de compassió pels seus confreres dels pobles de muntanya, mig penjats a les roques, amb tot de +*pujons* i *baixons*, i on les cases, pel davant, donen a un carrer i pel darrera, a nivell de la teulada, a un altre» (*Benissanet*, ABLadé i Desumvila, «La Humanitat» de Mèxic, nov.-des. 1948); que sembla contracció de *pujaons, *baixaons, amb sufix -ATONES. *Pujaminyons*. *Puja-soques*. +*Pujamar* 'marca alta' formant contrast amb *baixamar* 'marea alta', usual a la Marina d'Alacant (Moraira, 1963), que de totes les de llengua catalana és la zona on les mareas són més sensibles: excel·lent traducció de l'angl. *flow-tide*, cast.-port. *pleamar*, francès *marée-haute*.

Puja 'cap de corda fermat a la part inferior de la vela i emprat per tirar-la a la dreta' [fi S. XIII, Desclot II, 100.16]: «quant foren prop del port, éls viuren venir una barqueta a rem, e colaren les *pujes* e esperaren-la per saber noveles del rey hon era»; «Bñg. Gayran --- qui era còmit --- manà que estiguessen los mariners apparaylats los uns a la *puja*, los altres a la orça de popa, e-ls altres a la orça de proa», Jaume I (Ag., 93.8f.); «ostes fornides; it. *puğa* del artimó; it. bargots doce<n>s del dit abre; it. *puğa* d'en mig», inv. de 1354 (Bofarull, *Marina Cat.*, 78); «maseren les *pujes*» terme marítim S. XIV, DAg.; «una *puğa* de cànem», inv. Drassanes, a. 1467, DAg.

Sens dubte era la mateixa mena de corda que els italians anomenen *poggia*, la qual va lligada a la part inferior de la vela, en el car, i serveix per tirar-la a la dreta; fent oposició a la *poggia* hi ha l'*orza*, que serveix per tirar-la a l'esquerra; per extensió s'ha dit *poggia* del costat dret de l'embarcació o estribord, i *orza* del de babord; després *orza* ha esdevingut sinònim de sotavent i *poggia* de sobrent. Ja l'usà Dante: «--- forza / --- nave in fortuna / vinta dall'onda, or da *poggia*, or da *orza*», *Purg.* xxxii, 117; veg. també Salvioni, *Rom.* xxxix, 460, i Battisti (*RLR* III, 18) que hi relaciona sard *poja* «orlo della veste». Gall. *póya* a Finisterre (Schröder, VKR x, 200).

En cat. modern no m'és conegut *puja* com a nom de corda, però sí com a terme de maniobra: els pescadors de StPolM. i de l'Escala diuen *anar a puja* com a contrari d'*anar a l'ors* o *orsar*; i *orsar*, quan es va a la vela, és acostar tant com es pugui la proa de la nau a la direcció d'on ve el vent, i *anar a puja* és apartar-la d'aquesta direcció i anar vent en popa.

Es versemblant que en aquest mot hagin confluït dues vies etimològiques. Car d'una banda ja s'ha assenyalat d'antic la coincidència amb el gr. *πόδιον*, 'petge', diminutiu de *πούς* 'peu' (que al capdavant és també indirectament l'ètimon de *pujar*), i de fet en gloses llatines trobem un mot que podria ser el plural d'aqueix neutre grec: «*podia: ποδία*, CGL III, 205.21 (en el capítol «de navigatione»), «*podia: quo tendebatur velum*», CGL, 556.5 (Götz, CGEmend. remet a Heraeus, *Herm.* xxxiv, 163, i a Servi, *Aen.* v, 30).

D'altra banda, però, hi ha, amb la grafia catalanitzant *pujament*, el nom d'un cordatge a la *Relación de Galeras* de Pedro Palomino (S. XVI o XVII, *RHisp.* XL, 70), i més tard cast. *pujamen* l'any 1732, cita de Jal, o *pujame* 1611, Th. Cano, ibid, 'vora o gràtil inferior de la vela'; que, junt amb el gall. *pušame* (VKR x, 200) i els seus congèneres portuguesos (JMPiel, *Misc. Coelbo*, 321-3), sembla haver-se manllevat d'un català *pujament* id. (BDC XII, 60), derivat del verb *pujar* (cf. l'origen d'ORSA i la cita de *sobrepujar* en Jaume I, que he donat supra). *Pujament*, sentit com una mera variant formativa de *puja* —tal com (a)*pujament* ho és de *puja* (de preu etc.)—, l'ús de l'un va reforçar i combinar-se al de l'altre. Així crec que s'han de conciliar les dues teories etimològiques que s'han emès sobre el grup *puja/pujament* (que vaig estudiar en *Homen. a Rubió i Lluch* III, 300, ara *EntreDL* III, 200-1, i després en el *DECH* II, 583a40-59). En castellà es canvià la terminació forastera -*amén* en el sufix -*amen* o -*ame* freqüent en termes nàutics (*velamen, maderamen, botamen*).

Del català *puja* el mot ha passat no sols a un cast. ant. *puja* (*Cròn.* de Pedro Niño de l'any 1403, en Jal), sinó també al prov. *poujo* (*TdF*), car si fossin autòctons hi hauria *puejo en prov. i *poya en castellà, mentre que cast. *poja*, port. *poja* i fr. *poge* són manlleus de l'italià. El que és absurd, fonèticament i per totes les raons, és el suggeriment d'*AlcM* que el català vagi rebre el mot *puja* de l'italià.

Puja 'dret que cobrava el forner del forn comunal, per la cocció del pa' [Solsona, 1434, *puja*, *BABL* XI, 329]; «tota persona, stadant en la ciutat, pot coure pa en lo forn del Sr. Bisbe, ab que <de> 24 pans ne dó un de *puja*, axí que a la dita persona ne romanguen 23 pans quitis» SdUrg., a. 1470 (*BABL* XI, 275); «<En Tal> ha --- franquesa de la *puja* del pa secon a ops de dit castell», «lo forner té de coure lo llur pa franc de *puğa*», docs. relatius a Castellciutat (SdUrg.), a. 1518, *Spill* de Castellbó, 75vº, 80vº; «traure lo pa del forn --- un pa se és perdut --- pagar la *puja*: persolvere ius coquendi, vel prococtura; de vint, hu: ex vicenis panibus singulos furnario persolvere», OPou (*ThPu*, 220); «*pucha*: poya» («derecho que se paga en pan en el horno común»), Lamarca, *Dicc. Val.-Cast.*

En portar a coure llurs pans al forn senyorial, la gent de Conques (Benasc) «pagaban --- el derecho correspondiente, llamado de *Pueya* --- de 18 panes, tortas o roscas, uno», *Lumen* (a. 1690), citat per M. Agud, *El Señorío de Concas*, 197, que hi afegeix: «el derecho vulgarmente llamado de *poya* o *pueya*», p. 207, i «su